

den faktiska

Fritänkaren

Nr. 118 Juli 2003

Elfte årgångens nummer 7.

Innehåll :

Faktum om Pax Americana	2
Skum konversation - chatt på webben om Fritänkaren	3
Två hippieklassiker (Jack Kerouac och Mark Vonnegut)	4
Woodstock - konserten som fenomen	5
Andra filmer (bl.a. "Bowling for Columbine")	5
Shakespearedebatten, del 52 (Bacon-Marlowe, forts.)	7
De tre stora B-na - och ett till (musik)	9
Vad jag minns! - del 3 av Aurelio Lanciais minnesanteckningar	9
Ahasverus, del 30 : Konstantinopel	12
Bröllopsresan, del 8 : Doktor Sandys bordssamtal (avslutning)	13
Den absurda krigsresan, del 3 : Triumfatoriska strapatser	14
Lyckliga möten i Ladakh, del 10 : Reträtt i Alchi	16
Projekt Letnany	17
Kalender, juli 2003	17
En av 1900-talets snillrikaste författare	18

Fritänkaren är en unik kulturtidskrift som på ett personligt sätt förmedlar filmupplevelser och kunskap i musik och litteratur jämte reseskildringar från främst medelhavsländerna och Himalaya med oförglömliga möten med andra folk, mentaliteter och unika personligheter, samtidigt som den genom utforskningar i politik och religion försöker pejla de stora djupens underströmmar i världen och hålla koll på dem som ett slags spirituellt världsbarometer.

Den beräknas utkomma med minst 10 nummer årligen på svenska samt några på engelska, (som återger den svenska upplagens viktigaste artiklar i översättning.)

Den är inte avhängig någon religiös eller politisk förening eller organisation.

Den har inga andra inkomster än sina prenumeranter.

Redaktören står för alla artiklar som ej är signerade.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 - 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Redaktionsslut för detta nummer : 10.7.2003

Copyright © C. Lanciai med medarbetare - *Letnany* 132

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet i HTML-format jämte andra skrifter på följande adress: <<http://hem.fyristorg.com/aurelio/>>
e-post-adress: lanciai@hem.utfors.se

Faktum om "Pax Americana".

Amerika angrep i mars Irak i det officiella syftet att oskadliggöra Iraks massförstörelsevapen innan Irak använde dessa mot världen, vilket Irak enligt Bush och Blair kunde göra inom 45 minuter. Det gällde att förekomma Iraks terrorhot. Efter kriget och dess bombningar av marknadstorg, flickskolor och andra civila har det framkommit att Irak inte hade några massförstörelsevapen som utgjorde något hot mot världen. Detta tycks inte bekomma president Bush det minsta, då hans politiska program bara rullar på som ett skenande tåg som ingen kan stoppa.

Detta politiska program består i att ignorera all kritik som om den inte fanns, öka privatiseringen av framför allt sjukvården och skolan, så att fler ska lära sig mindre och endast rika patienter ska få mer kvalificerad vård, medan fattiga patienter inte har något på sjukhus att göra och fattiga familjer utesluts från utbildning; och framför allt i att ignorera växthuseffekten och favorisera oljeindustrierna. Alla som vet något väsentligt om Irakkriget kallar det för 'oljekriget', då det bara handlade om för USA att försäkra sig om tillgång till Iraks olja, som tillhör världens största oljereserver, emedan USA:s egen olja sinar. Ryssland, Kina och Frankrike hade nått uppgörelser med Irak om tillgång till dess olja före kriget medan England och USA lämnats utanför.

Kina var mycket försiktigt i att kritisera USA:s oljekrig i Irak då Kina är helt beroende av USA:s ekonomiska uppbackning. Vi känner alla väl till hur Amerika under många år backade upp Saddam Husseins terrorregim, och tills vidare har USA aldrig svikit Kommunist-Kinas tyrannietablissemang. Kina är sedan tio år "USA:s mest favoriserade handelspartner" medan Kina samtidigt har världens sämsta statistik när det gäller mänskliga rättigheter: där avrättas fler människor årligen efter summariska eller inga rättegångar än i hela världen för övrigt, flyktingar från Nordkorea skickas tillbaka till Nordkorea där ingen vet vad som händer dessa flyktingar, och genom sina påtryckningar på Nepal har nu Kina även lyckats få Nepal att skicka tillbaka tibetanska flyktingar, som flytt över Himalaya med risk för sina liv, till de kinesiska myndigheterna, som vägrar avslöja vad som sker med de återbördade tibetanska flyktingarna. Tusentals flyr över bergen från Tibet varje år, men det är något helt nytt att Nepal nu har börjat skicka dem tillbaka.

USA:s politik ger utslag över hela världen, då USA, vare sig man gillar det eller inte, är världens enda supermakt och därför dominerar hela världen. Denna politik är för närvarande omänsklig i sin arrogans, i sin tilltagande utslagning av icke rika, i uppmuntrandet av direktörsvälde (som vi även ser prov på i Sverige genom avskedade direktörer som belönas för sina misslyckade insatser med gigantiska fallskärmar) som en ny klass av 30-talets gulaschbaroner; vidare i sin aggressiva krigspolitik som nästan bara bestäms av opportunistik (kriget i Afghanistan, har det visat sig senare, frambrevs mest av USA:s önskan att få dra olje- och gasledningar genom Afghanistan ner till Persiska viken från Centralasien, vilket nu har genomförts, varför USA nu kan strunta i att kvinnoförtrycket, fundamentalismen och opiumexporten åter ökar lavinartat i Afghanistan,) och i sin globala kortsynthet, där profithungern är det enda som gäller medan världens framtid får bli en senare fråga. Låt den globala uppvärmningen få fortsätta så länge man bara kan tjäna pengar på det! Det verkar vara sensmoralen i Amerikas nuvarande republikanska etablissemangs vanvettpolitik.

Fotnot. Flyktingarna från Tibet, som Nepal i ett anfall av världsupprörande hjärtlöshet skickade tillbaka till förtrycket i Kina, var 18 stycken unga män i åldern 13-30 år.

Därefter har Indiens premiärminister Vajpayee officiellt gjort sig skyldig till att ha erkänt Tibet vara en del av Kina, vilket har utlöst nya stormar av världsupprördheter.

Skum konversation

chatt på webben om Fritänkaren

A: Vad tror du om den där Fritänkaren egentligen?

B: Jo, det är nåt jäkla skumt. Det är en massa fritänkare som chattar, men man får aldrig veta vem det är.

A: Den där typen Westerberg tycker jag är den skummaste. Tror du han finns?

B: Om han finns så är han jäkligt skum. Men ännu skummare är den där doktor Sandy. Tror du han finns?

A: Det är ju en gammal gubbe, men han skriver aldrig något själv, så han finns nog.

B: Tror du verkligen att nån av dom finns? Utom Doktor Sandy alltså.

A: Den där irländaren John Bede finns nog, för han finns ju på Irland.

B: Hur vet du det? Har du träffat honom?

A: Nej, jag har inte träffat nån av dom, utom Owe Svahn, men han är ju död.

B: Men han har väl inte förekommit i Fritänkaren efter att han dog?

A: Nej, jag tror inte det, men nu blev jag osäker.

B: Menar du att somliga av dom där fritänkargubbarna kan vara döda?

A: Varför inte. Det var ju en som dog rätt så nyligen, och han har ju spökat sedan dess. Det är kanske fler som spökar utan att vi vet om det. Om dom förekommer i Fritänkaren vet man ju inte om dom är levande eller döda, alltså, dom kan ju vara levande fast dom är döda, eller hur?

B: Du menar att Fritänkaren skulle vara en sån där jäkla skum spiritist, som Conan Doyle och Swedenborg?

A: Varför inte? Det skulle förklara varför alla dom där typerna verkar finnas fastän ingen har träffat dom.

B: Utom Owe Svahn.

A: Ja men han är ju den enda som vi vet att är död. Vem tror du mer att kan vara död?

B: Fråga inte mig. Jag har ingen aning. Men jäkligt skumt är det. Jo nu vet jag en. Hans pappa lever ju i Fritänkaren, men han dog ju för tio år sen.

A: Men det vet vi ju.

B: Ja, jag menar det.

A: Vad jag menade var vem mer som kan vara död utan att vi vet det fast han förekommer i Fritänkaren.

B: Varför inte den där jäkligt skumma typen Westerberg? Han försvann ju för tio år sen.

A: Vad tror du om den där Laila Roth?

B: Hon bor ju i England.

A: Så bara för att hon bor i England och John Bede i Irland tror du att dom lever.

B: Ja, dom tycks ju höra av sig. Dom debatterar ju.

A: Det gör Westerberg också.

B: Det gör doktor Sandy också.

A: Så alla debatterar vare sig dom är levande eller döda.

B: Nej, de döda debatterar inte. De bara förekommer.

A: Där har vi äntligen något att gå efter. Dom som finns tjötar och debatterar, men dom som inte finns gör det inte.

B: Det är klart att dom som inte finns inte gör det.

A: Så här tror jag om saken. Det spelar ju fan ingen roll. Vare sig redaktören har hittat på allt eller inte och vare sig de andra finns eller inte så är det redaktören som håller ordning på dom, och det är inte sämre för att han inte har skrivit eller har skrivit det.

B: Det där var svårt.

A: Du hajar ju ingenting.

B: Gör du det då?

A: Det är ju det jag försöker göra.

B: Förklara då vad du menar.

A: Det är ju det jag gör.

B: Är du dum eller?

A: Det här ballar ur. Vi lägger av va?

B: Kom igen när du har nåt vettigt att komma med.

A: Du tjötar.

etc. *Chatten lär pågå.*

Två hippieklassiker

Jack Kerouacs kultroman var "På drift" ("*On the Road*") från början av 50-talet, som nästan dominerade hela 60-talets läsande bland unga ifrågasättare av livet och samhället. Ändå är det inte hans bästa roman. Han skrev inte mycket, ty han dog ju så ung, bara 47 år gammal 1969, men allt vad han skrev är inte bara läsvärt utan intressant, då han i det mesta låg långt före sin tid och på 50-talet redan utstakade vägen för 60-talets och 70-talets ungdomsfolkrorelser. Han är förvånansvärt djup och seriös för att vara en beatnik, och han gick så långt att han blev allvarligt övertygad och praktiserande buddhist. Det handlar inte alls bara om droger och luffarliv, utan det handlar mera om djupt existentiella frågor, livets mening, ödet, människans ansvar och egentligen allt som berör människans andliga liv över huvud taget. Hans kanske bästa bok är "*The Dharma Bums*", "Dharma-luffarna", som knappast ens finns översatt till svenska.

Men ännu intressantare är den helt konsekventa hippien Mark Vonnegut, (son till den ökände Kurt Vonnegut med "Slakthus 5", boken om hans egen erfarenhet av Dresden den 13 februari 1945, då staden avsiktligt utsattes för en eldstorm av de allierade så att 300,000 människor omkom, nästan alla civila, vilket sedan var det enda denne Kurt Vonnegut någonsin kunde skriva något läsvärt om,) som tog avstånd från sin far och tog steget fullt ut som hippie 1969 och satsade sitt liv på en hippiekoloni i British Columbia. Men det är inte detta som hans mycket välskrivna bok "*The Eden Express*" handlar om. Droglivet bland hippiesarna ledde för hans personliga del till en svårartad schizofreni som medförde långvarig hospitalisering, och det är hans egen sjukdomsskildring och hans förhållande till schizofreni som är denna utomordentligt fantastiska boks egentliga tema.

Vad är schizofreni egentligen? Det är den svåraste frågan med schizofreni, den kanske diffusaste av alla sjukdomar. Symptomet är att man förlorar kontakten med verkligheten och i stället blir offer för vanföreställningar ofta med paranoia (förföljelsemani) som följd. En av de viktigaste frågorna är om sjukdomen är rent psykisk eller biologisk. Mark Vonnegut menar att den är biologisk eftersom den kan botas eftersom han själv blev botad från den. (Boken skrevs efter sjukdomen.) Och det faktum att den kanske åtminstone i de flesta fall är rent biologisk innebär det största hoppet med sjukdomen. Han genomskådar samtidigt alla bluffar med sjukdomen och konstaterar att de flesta tillfrisknar från den utan behandling eller medicinering, vilket läkare försöker ta åt sig äran för väl medvetna om att sjukdomen hela tiden har varit utanför deras kontroll. Samtidigt hyllar han de båda psykiatriska banbrytarna R.D.Laing och Thomas Szasz och omfattar varmt Laings hypotes, att schizofreni är ett sunt sätt att reagera inför ett sjukt samhälle. Han citerar även Krishnamurti: "Det är inget friskhetstecken att vara väl anpassad efter ett svårt sjukt samhälle."

Mark Vonneguts bok "*The Eden Express*" är en förvånansvärt klok bok för att handla mest om droger och schizofreni. Man kommer inte ifrån att drogerna var den utlösande faktorn för hans sjukdom, vilket dock inte innebär att den som använder droger måste få schizofreni. Bokens mest gripande kapitel är det sista, där han flera år efter sin sjukdom vänder sig till en annan schizofreniker och ger henne upplysning och goda råd. Han fastslår bestämt att schizofreni är en biokemisk sjukdom och att därför nästan alla måste kunna botas från den. Men sjukdomen manifesterar sig ytterst individuellt hos varje enskild patient, och därför är den så svår att komma till rätta med i sin komplexitet, då varje fall skiljer sig från alla andra. Han fastslår att personer med anlag för schizofreni (med sjukdomen i familjen eller med medveten överkänslighet) bör

konsekvent hålla sig ifrån alla droger och till och med kaffe, medan alkohol faktiskt kan vara bra för dem (!) i begränsade mängder - har man problem med schizofreni bör man inte skaffa sig ett problem till med alkohol; medan många schizofreniker faktiskt kan hålla sin sjukdom på lämpligt avstånd genom exempelvis någon liten lämplig dos vin om dagen. Vin var ju redan under Antiken känd och etablerad som den enda ofelbara universalmedicinen mot allt.

Woodstock

I samband med detta ligger inte Woodstockkonserten augusti 1969 långt ifrån som fenomen, då en dryg halv miljon ungdomar samlades tillsammans för att i dur och skur under tre dygn höra på och medverka i alla den tidens främsta rockartisters framföranden med allmänt (för att inte säga universellt) inmundigande av alla tänkbara droger av alla tänkbara kvaliteter från de skadligaste till de mest uppblandade. Dokumentärfilmen "*Woodstock*" som förevigade denna tredagarskonsert visades ju nyligen igen, en tre timmar lång och monoton Oscarsbelönad tillställning, där man med förvåning fick se den ena knasbollen värre än den andra demonstrera sina apkonster och missljud, vrål och skråll till den enorma massans helt okritiska och sanslösa jubel. Alla dessa 500,000 ungdomar gick tydligen på vad som helst.

Denna tredagarskonsert har betecknats som en historisk tilldragelse, och det var den, ty den kan sägas markera den definitiva milstolpen för den "ordentliga" rockmusikens upphörande och etablerandet i stället av den helt omelodiösa oväsensmusik som utmärkt rockmusiken sedan dess. Inga fler "Peter, Paul & Mary", Joan Baez tystades med Donovan, och även Bob Dylan förföll till elgitarrer. Vad som kom i stället för melodierna, intimiteten och njutbarheten påvisas markant med denna film, där skakiga påtända nervvrak (ex. Joe Cocker) hest försöker överrösta mastodontförstärkanläggningen på säkert miljoner decibel med elgitarrernas ursinniga aggressionsstök. Vokalisternas framföranden är närmast patetiska, då man ser hur påtända de är i sina vingliga försök till skrålsång, vars brister de försöker kompensera med krampaktiga akrobatåtbörder i apstil, typ spastiska skakningar av både huvud och hår, armar och ben, fläsk och övriga lemmar, medan hela halvmiljonpubliken bara jublar reservationslöst lika påtända de och helt prisgivna som offer i den sanslösa masshysterin.

Det är det som hela rockmusiken handlat om sedan dess: masshysteri, det sjukaste och mest föraktliga av alla 1900-talets folkfenomen, som förde Hitler till makten och sanktionerade regimen med dess andra världskrig, som bar upp personkulter som Stalins och Maos, båda professionella folkmördare i femtiomiljonersklassen; och vars värsta yttringar idag är alla dessa armviftande bacchanaler vid massrockfestivalerna, som egentligen bara handlar om oväsen, droger och korruption. När skall vi äntligen slippa dessa världsfolksjukdomar? Hur många av dessa rockhjärntvättade ungdomar blir inte hjärnskadade eller åtminstone hörselskadade för livet? Vem av dessa blir någonsin en seriöst läsande och tänkande kritisk intellektuell? Och vem av alla dessa hundratals miljoner som låter sig ryckas med av dessa vansinnesströmmar kan någonsin ens bli självständig? Ytlighetens lättsinnesorgier kan bara fördjupa den allmänna okunnigheten, bildningslösheten och kulturdesorienteringen genom sin sjuka och destruktiva vulgaritetshjärntvätt.

Andra filmer.

James Wongs "*Final Destination*" börjar svindlande bra med ett flygplansdrama: en skolklass skall flyga till Frankrike, men när de redan sitter inne i planet får en elev panik genom onda aningar, startar bråk och tvingas lämna planet tillsammans med fem kamrater och en lärare. Efter en halvtimme ser de från flygplatsen planet explodera i luften.

Hela denna inledning är fantastiskt väl gjord och övertygande och bäddar för en intressant utveckling och tidlöst aktuella frågeställningar. Men sedan börjar den ena efter den andra av de sju överlevarna omkomma genom skumma omständigheter, döden blir som ett levande tänkande

metodiskt väsen som det gäller att överlista till varje pris, det hela utvecklas till ren paranoia med ständigt allt absurdare pyrotekniska effekter, och filmen urartar från "bad to worse" för att sluta som en ren kalkon. Synd på ett gott uppslag.

En glad överraskning var emellertid Moskvadramat "Stumt vittne" av Anthony Waller 1994 med självaste Alec Guinness i en av sina sista roller som den ryska maffiabossen "Liemannen", som leder en liga av hårdporrfilmsspridare, där splatterfilmernas massakrer är fullständigt äkta. Men huvudrollen är en stum sminkös som genom att en gång av misstag bli inlåst i filmstudion får inblick i vad som pågår, varför naturligtvis hela porrfilmsligan med "liemannen" Alec Guinness insisterar på att jaga henne till döds, varvid hela ligan så småningom omkommer själv. Filmen är underfundigt gjord med glimten i ögat, överraskningsmomenten är många och roliga, humorn är drastisk och dråplig, och tillställningen kryddas ytterligare till sin fördel av kulturkrockarna mellan det ryska och det amerikanska: den stumma sminkösen tillhör ett lag amerikanare som är i Moskva för att göra splatterfilmer, och naturligtvis gör de andra amerikanarna allt för att klanta till det. Hitchcock hade älskat denna film.

En annan rolig film av ett helt annat slag kommer verkligheten ännu närmare. Det är den idag ledande amerikanska satirikern och dokumentatorn Michael Moores mycket dubbelbottnade "Bowling for Columbine", där han gör ett hjältemodigt försök att gå till rätta med den amerikanska dubbelmoralen. Man skrattar hjärtligt i början, men småningom sätter man mer och mer skrattet i halsen, ty egentligen är hela filmen alldeles fruktansvärt tragisk. Den börjar som en frisk satir, men ju djupare den beundransvärde Michael Moore gräver i problemet med det amerikanska våldssamhället, desto mera illaluktande blir alla de amerikanska etablerade lögnerna. Det är när han kommer in på problemet med massakern i Columbine, där två skolelever sköt ihjäl ett dussin andra plus en lärare utan att ens vara provocerade, efter att ha tillbringat morgonen med att bowla i gymnastiksalen, ett helt oskyldigt och lättsamt sportnöje, som dokumentären får en småningom alltmer överväldigande betänklig prägel. Efter en annan massaker, där en sexårig pojke skjuter ihjäl en sexårig flicka på skolan i Michael Moores hemstad Flint, Michigan, och superfilmstjärnan Charlton Heston ögonblicket efteråt kommer dit med hela uppåtdraget av amerikansk massmedia och propagerar för fortsatt fri tillgång till skjutvapen för alla, börjar ens mungipor dra sig neråt. Det här är inte roligt längre. Lögnerna går för långt. I nästa sekvens ser man president Bush ursinnigt kommendera kongressen till att genomdriva massiv upprustning, som om den inte hade något annat val, och som om det var ett inbördeskrig på liv och död på gång där den enda fienden var den osynlige terroristen, som massmedia framställer som ett överväldigande hav av fiender som finns överallt men som ingen kan precisera. Tillställningen tillspetsas med klar statistik: i inget annat land sker det ens bråkdelen så många mord årligen som i USA, där det är drygt 11,000, medan närmaste konkurrenter landar på omkring en procent därav. Så kommer den långa raden av USA-stödda och -genomförda diktaturer med alla deras massakrer: Chile (11 september 1973), Salvador, Nicaragua, Panamá, det faktum att USA försåg både Irak och Iran med vapen att bekriega varandra med i tio år utom talibanerna, självaste Bin Laden och många andra. Vad Michael Moore inte kan begripa är hur USA har lyckats bli ett sådant utpräglat och makalöst våldssamhälle, och han kämpar krampaktigt och engagerat med detta Amerikas största problem utan att kunna lösa det. Det närmaste han kommer en förklaring är den roll som spelas av massmedia, som i USA oavbrutet koncentrerar sig just på att göra stor publicitet av vad som helst som bara har med grovt våld att göra.

Han ställer slutligen även sin fråga till Charlton Heston, som på gamla dagar slutat spela teater för att i stället propagera för fria vapen, men denne Nestor kan ännu mindre besvara frågan och går (liksom alla andra superkändisar i filmen) demonstrativt ut från Michael Moore, som visserligen tjarar men hälsosamt.

Man kan ana, att vad Michael Moore vill komma åt är den amerikanska lögnen, som har med den amerikanska drömmen att göra. De kanske är oupplösligt förenade. Man samlar skjutvapen i Amerika för att känna sig trygg, samtidigt som småbarn går och tar dessa vapen för att skjuta ner varandra, medan föräldrarna är fullständigt aningslösa och oansvariga. Genomsnittsam Amerikanen lever i en drömvärld av TV-illusioner där massmedia låtsas hålla koll på läget som just därför ingen har koll på. Den inbillade tryggheten har blivit viktigare i Amerika än en verklig sådan. TV-

såpor, presidenternas jippokulisser, Hollywoodglamouren, statusjakten, det påklistrade pepsodentleendet, allt sådant är viktigare att ägna sin uppmärksamhet än fattigdomen, analfabetismen, kulturlösheten, okunskapen, miljöförstörelsen och någon av alla de otaliga logiska sociala orsakerna till det absurt utbredda våldet som faktiskt förekommer var som helst i närheten av dig.

Michael Moore fick en Oscar för sin dokumentär, vilket han utnyttjade till ett rasande angrepp på presidenten mitt under Oscarsgalan; men han förtjänade denna belöning, ingenting är mera angeläget i USA idag än just sådana sociala kritiker och granskare som han, och måste han få fortsätta länge till i samma stil.

En gammal klassiker bjöd perioden på även: *"The Virgin Queen"* från 1953 med Bette Davis som jungfrudrottningen Elisabeth, en roll som hon redan gjort tidigare mot Errol Flynn som Essex, men här var den manliga protagonisten Sir Walter Raleigh ypperligt spelad av Richard Todd med den unga Joan Collins som hans fästmö Bess Throgmorton, som den stygga drottningen blir svartsjuk intill grymhet på. Men det är framställningen av Sir Walter Raleigh som bär upp hela filmen, och tolkningen av hans kompromisslösa men rättframma personlighet är kanske Richard Todds bästa prestation någonsin på vita duken.

Vilket osökt för oss över till den odödliga Shakespeareproblematiken.

Shakespearedebatten, del 52: Bacon-Marlowe (forts.)

Christian:

"Ehuru Francis Bacon minsann ägde mycken lärdom, förfining och skarpt intellekt, så ger han uttryck för dessa kvaliteter på ett annat sätt än Shakespeare, vars arbeten genomgående utmärks av 'fantasi, passion och idealism' enligt två kommentatorers ordalydelser. Ehuru Bacon var väl skolad i det juridiska använder sig Shakespeare av juridisk terminologi mest genom metaforer. De dikter som idag existerar av Francis Bacon jämte hans metriska versioner av några psaltarpsalmer är stelbenta och så väsensskilda från Shakespeares som det gärna är möjligt. Det är föga troligt att Francis Bacon, som skrev talrika arbeten och hade många andra sysselsättningar än bara skrivandet, också skulle ha skrivit 36 dramer, 154 sonetter och två långa episka dikter av den kvalitet som förefinns i Shakespeares arbeten."

Hämtat från en artikel av *"Shakespeare Authorship Trust"* på nätet. Många auktoriteter ger stöd åt dessa synpunkter. Ett av dem var Mendenhallexperimentet för 100 år sedan, när Augustus Hemingway vände sig till doktor Mendenhall för att få det vetenskapligt bevisat att Bacon skrev Shakespeare, vilket experiment påvisade motsatsen: en stylometrisk jämförelse mellan Shakespeare och Bacon påvisade betydande olikheter. Även om Bacon skulle ha varit en multipelpersonlighet och kunde anpassa sitt språk efter olika sorters människor, så skulle hans litterära stil ändå alltid ha behållit samma karakteristiska grunddrag. De bevarade verken av Bacon, särskilt hans dikter, visar hans oförmögenhet till att ha kunnat skriva poesi som Shakespeares.

Dina "överväldigande självklara bevis" är bara en annan lös teori.

Jag trodde också vi var eniga om att samme man skrev Marlowes och Shakespeares verk. Nu separerar du dem, vilket är inkonsekvent av dig. Fastän Mendenhall-experimentet ingalunda var ofelbart, så visade det dock alldeles tydligt att Marlowe och Shakespeare kan ha varit samma författare.

Författaren bakom *"Shakespeare Authorship Trust"* avvisar också Derby från möjligheten att ha kunnat skriva Shakespeare:

"Hans sak vilar på två dokument från 1599: ett, som beskriver honom som 'upptagen med att skriva pjäser för vanliga skådespelare,' och det andra från hans fru i ett brev till Robert Cecil, där han beskrivs som 'förtjust i skådespelarnas sällskap'.

Hans fru är Elizabeth Vere, äldsta dottern till den 17-e earlen av Oxford. Oxfordianerna medger att Derby kan ha haft en hand med i kompositionen av Shakespearepjäserna och att ett sådant antagande kan förklara det bevisliga samarbetet med andra i några av de senare dramerna.

Dock passar Derbys faktiska liv inte in i de självbiografiska bekännelserna i sonetterna eller dramerna så som Oxfords liv gör. Slutligen levde Derby långt efter publicerandet av *The First Folio*-upplagan och kunde ha redigerat den ymnighet av textproblem som lämnades olösta i den upplagan."

Författaren heter Edward Vere och är en sentida ättling till earlen av Oxford, så naturligtvis är han oxfordian och partisk.

Christian.

John Bede:

Ibland lyckas du få allting så fel att det inte går att få någon rätsida på det. Ta inte illa upp! Du bara blandar ihop det av misstag.

"*Shakespeare Authorship Trust*" är inte oxfordianskt. Mannen du nämner heter CHARLES VERE. Han lutar åt oxfordianerna, men Trusten försöker hålla sig neutral. De tar inte ställning åt något håll, och de erkänner till och med att Shaksperes sak inte är helt förlorad. Det är åtminstone mitt intryck av dem.

Deras belysning av problemet är mycket instruktiv. De preciserar beundransvärt de huvudsakliga kandidaternas problem, och ingen av dem är utan problem. För mig ter det sig dock ganska tydligt fortfarande, att våra två kandidater har de minsta problemen.

Oxfords problem är inte bara hans tidiga död 1604. Jag tycker att hans största problem är hans isolering. För att kunna skriva dramer sådana som Shake-Speares, så måste man umgås dagligen med skådespelare, teaterlivet och samhällslivet. Man kan inte sitta ensam ute på landet med bara vin och drömmar som sällskap utan att träffa någon, vilket synes ha varit hur earlen av Oxford tillbringade de sista tio åren av sitt liv. Bacon tillbringade hela sitt liv i centrum av Londons mänskliga och politiska liv och vid hovet, så hans liv erbjuder det perfekta utgångsläget för den dolda dramatikern Shake-Speare, som inte kunde skriva i sitt eget namn.

Dina argument mot Bacon är inte irrelevanta, men de kan dock besvaras, om jag dock medger att de är baconianernas största problem. Men jag finner det mänskligt möjligt för en författare att kunna skriva i olika stilar. Han kan använda sin etablerade stil för sina officiella arbeten, som Bacon gjorde, och hemligen göra bruk för en annan stil för att ge utlopp för sina privata känslor i ett så uppriktigt författarskap, att han aldrig kunde kännas vid det offentligt. Detta skäl brukar också anges för Oxfords eventuella senare författarskap, medan Marlowe ges helt andra skäl. Men det står fullständigt klart från dramerna och dikterna att författaren måste ha varit en adelsman på intim fot med adel och kungahus. Endast Oxford/Derby samt Bacon passar in i den bilden.

Så för mig är Bacon fortfarande i focus. Mendenhalls undersökning kan ha utförts felaktigt, till exempel kan man ha jämfört Bacons prosa med Shakespeares poesi - jag vet inte. Och naturligtvis har du rätt: det finns många skäl som talar för att Marlowe och Shake-Speare var en och samma. Jag skenade iväg med mig själv i mitt förra brev, och du gjorde rätt i att anmärka på det. I grund och botten är vi överens om endast den saken, att den som skrev Shakespeare också skrev Marlowe.

fortfarande on line,

J.B.

De tre stora B-na - och ett till.

Bach, Beethoven och Brahms brukade framhållas som musikhistoriens tre stora B-n, som överträffade allt annat i densamma och som inget annat kunde överträffa. Emellertid har alla tre sina påfallande svagheter, då de inte saknade sina begränsningar. Ehuru musikhistoriens oöverträffbart främsta kontrapunktiker genom sin klarhet och den absoluta renheten i hans musik är dock Bach i längden torr, monoton och sövande i sin enformighet, fastän hans musik ändå för det mesta är den mest rytmiskt medryckande i musikhistorien. Beethoven hade sina svårigheter med bland annat hörseln, och han komponerade under stor möda och självövervinnelse, som har satt sina spår i hans musik då den ofta är svår och besvärlig, hur exakt, absolut och genialisk den än i regel är. Som exempel kan nämnas stråkkvartetten opus 130, hans största och sista, där han överträffade sig själv i sats efter sats för att kröna den med den innerliga Cavatinan, en fullständigt obegriplig musik utan någon melodi som lika fullt måste gripa envar i själen - Beethoven själv grät floder när han komponerade den och betecknade den som det vackraste han hade gjort - varpå han som final smäller upp den omöjliga "*Grosse Fuge*", en olidlig monstrositet, som han övertalades till att avlägsna från den annars så lyckade stråkkvartetten och göra till en egen stråkkvartett för sig, varpå han i stället gav opus 130 en mera publikvänlig final, som blev hans sista komposition och som är fullständigt suverän - inget spår av någon dövhet eller sjukdom kan spåras i den.

Varken Bach eller Brahms gjorde någon opera, och Beethovens enda opera är inte helgjuten - där förekommer långa partier som talas. Alla tre gjorde dock betydande sakral musik, Bach är inom det området musikhistoriens absoluta nummer ett, Brahms' allra största verk är hans "*Ein Deutsches Requiem*" till minnet av sin vän och främjare Schumann, och även Beethovens oratorium "Kristus på Oljeberget" är inte ointressant ehuru mera dramatiskt än sakralt.

Men det är svårt att hitta några begränsningar hos Brahms. Det skulle då vara i den rent faktiska produktionen. Han gjorde bara fyra symfonier, bara tre stråkkvartetter, bara två pianokonsalter, bara ett större körverk med solister och orkester, och så vidare. Hans produktion var inte större än att allt vad han skrev blev publicerat under hans levnad. Både Beethovens och Bachs produktioner är mer än dubbelt så stora, och väldigt litet av Bachs blev publicerat under hans liv och mycket kom bort, bland annat två passioner.

Men det finns ett fjärde oförlikligt B som är alltför lätt att försumma i detta sammanhang. Det är Anton Bruckner, samtida och fem år äldre än Brahms, som med sina nio obegränsade symfonier kompletterar Brahms' hårda självdisciplin på ett ypperligt sätt. Bruckner gjorde även större körverk och mässor, han var kyrkorganist, men hans nio symfonier är historiens dittills längsta och överträffas senare bara av Mahlers, som på gränsen till modernism inte alltid är lika njutbara. Bruckner bygger mest vidare på Schuberts enkla melodik och former, men som tonarkitekt är han Beethovens jämlike och överträffar nästan denne. Redan den fjärde symfonin överträffar allting tidigare i arkitektonisk musikskapelse, och Bruckner blir sedan aldrig sämre utan bara fortsätter att bygga katedral på katedral. Brahms är fullödigare i sitt mästerskap och kunnande, men Bruckner är minst lika universell och kosmisk som både Bach och Beethoven.

Vad jag minns! av Aurelio Lanciai.

del 3: *En god början*

Naturligtvis var mitt förhållande till mina föräldrar något komplicerat genom att jag var enda barnet. Naturligtvis blev jag bortskämd, och för mig var det helt naturligt att bli det - jag protesterade inte alls. Naturligtvis ledde detta också till missbruk från min sida. En jul minns jag att jag visste att de skulle ge mig ett par skidor i julklapp. De avsåg det som en överraskning och gjorde sitt bästa för att gömma hemligheten, men en liten pojke är mycket klipskare än vad någon vuxen kan ana. Naturligtvis gick jag händelserna i förväg, luskade ut paketet med skidorna och tog försiktigt ut dem för att kunna sätta tillbaka dem utan att det märkts att paketet öppnats. Vi

hade alltid mycket snö på gården vintertid, och naturligtvis lagade vi pojkar alltid en liten privat skidbacke och till och med en hoppbacke. Mitt stora äventyr var att prova ut skidorna jag skulle få på denna hoppbacke. Jag var säker på att ingen såg mig, - annars hade jag aldrig vågat företaget. Nu var ju hoppbacken ganska liten och ynklig, men det var det bästa vi kunde åstadkomma. Skidorna passade perfekt, jag kom lyckligt ner för backen, men hoppet blev minst sagt bristfälligt. Skidspetsarna tog i mark genast medan skidornas bakparti ännu inte lämnat backen, med den påföljd, att skidorna brast just där de var som svagast längst bak. Det var ju hur snöpligt som helst. Det var bara att göra det bästa av saken. Jag packade ihop skidorna igen och lade dem tillbaka i deras bristfälliga skick i paketet och hoppades att det inte skulle märkas. Naturligtvis var mina föräldrar inte dummare än att de när de fick syn på paketet fullständigt förstod hela historien. Barmhärtigt nog straffade de mig inte, utan den gången lyckades även de göra det bästa av saken, vilket inte var mycket.

Genom att pappa aldrig lärde sig riktig svenska blev mitt förhållande till honom mer och mer uppkäftigt med åren, och jag tog alltid mammas parti. Det var en självklarhet, medan jag mer och mer lärde mig förakta pappa, vilket jag långt senare ångrade. Pappa kunde aldrig lära sig säga "ö", utan kött blev tjott och mjölk blev mjolk. Ibland hade vi bruna böror till middag, vilket i pappas mun alltid var "buna-buno", som jag trodde var rättens italienska namn. Långt senare blev jag vid ett tillfälle erbjuden att önska mig vilken italienska rätt jag ville. Jag kom då att tänka på *buna-buno*, som jag inte haft på så länge, så jag önskade mig Buna-buno. Min värd ställde sig frågande och undrade vad det var för något. Då först slog det mig plötsligt, att pappas namn på rätten helt enkelt bara hade varit hans eget bristfälliga uttal av "bruna böror".

Emellertid bidrog en faktor starkt till mitt förakt för pappa, som var hans egen politiska dårskap. Han var helt enkelt fascist och trodde tveklöst på Mussolini. Denna godtrogenhet (alla riktiga italienare var ju fascister från 1923 framåt) tog sig också olustiga uttryck genom politiska manifestationer, som mamma reagerade starkt emot. Hon klagade alltid på att pappa gick ut med sina svartklädda fascistkamrater och hade möten med svarta fanor. Det var hennes instinkt som reagerade mot detta, - hon visste ingenting om politik. Jag delade samma instinkt och fick på kuppen avsmak för allt vad politik hette. Därför engagerade jag mig aldrig utan såg snarare till att jag alltid höll min näsa utanför.

Däremot hade mamma en utomordentlig naturlig språkbegåvning. Hemma talades det utom svenska och finska även tyska och ryska, och mamma förstod också italienska utan svårighet. Hon kunde i detalj följa allt som sjöngs i en italiensk opera, varvid hon storgrät av rörelse, vare sig det var Mimis hostiga bortgång eller Madame Butterflys blodiga sådana eller Violettas ännu mer hostiga bortgång. Med pappa var det motsatsen: han lärde sig dåligt svenska och ingen finska alls. Detta gav mig i sin tur en extra sporre till att satsa just på omfattandet av främmande språk. Tyskan låg ju nära till hands, men mest intresserad var jag av engelska. När jag fick ett stipendium för att studera i England i Leicester betraktade jag det (och gör det alltjämt) som den kanske största lyckträffen i mitt liv. Företaget krävde dock stora uppoffringar, och för att få pengarna att räcka till var jag tvungen att sälja min frimärkssamling, som jag samlat med stor omsorg under hela mitt dittillsvarande liv och som idag hade varit ovärderlig, - en av de få genomförda affärer som jag sedermera haft anledning att ångra.

Men England gav utdelning till fullo, och den tiden framstår kanske ännu idag som den viktigaste i min internationella utbildning. De vänner jag då lyckades skaffa mig behöll jag alltid, och när vi gjorde vår lyckade familjeresa till England 1963 (efter 32 år) kunde jag ännu falla tillbaka på mina gamla kontakter.

Efter tyskan och engelskan kom spanskan. Min bästa tyska vän var alltid doktor Kurt Hoppe i Lübeck, en annan vänskap jag behöll hela livet, då vi framför allt var mycket goda tenniskamrater. Om tennisen för övrigt vill jag inte orda för mycket om här. Jag njöt alltid av att få anstränga mig fysiskt, och tennisen gav störst utdelning därvid. Jag blev finsk juniormästare och samlade en del priser, som fortsatte samlas ännu in på 60-talet i Utbynäs, men min slutgiltiga lön för mitt 60-åriga outtröttliga tennisspelande blev bara ett par mycket utslitna knän, som sedan bara gav mig bekymmer.

Tennisen fördärvade också mina pianofingrar. Min pianolärarinna blev helt olycklig när jag började spela tennis, och jag förstod inte alls vad hon ojade sig för. Symptomen visade sig ju först långt senare, men hon visste redan då vad de handlade om. Jag kunde dock behärska både piano och kontrabasen utan svårighet långt in på 30-talet, vilket gav mig en fördelaktig ställning hos brukspatronen för Mariefors bruk, Torsten Carlander-Reuterfelt, som var en entusiastisk amatörmusiker och själv trakterade både violin och piano. Han var en utmärkt pianist medan han mera spelade violin som Einstein. Genom att jag kunde spela kontrabas var hans lokala kammarmusik och -kvartett räddad.

Närmast hjärtat låg dock sången och gitarren. Vi hade ju musiken i familjen, pappa hade kommit över till Finland från Stockholm som stand-in i en turnerande italiensk mandolinorkester, där en medlem insjuknat. I deras sällskap och i Finland trivdes han så bra att han blev där, och dessutom kär, varpå han friade till en skönhet Mickelson, som gav honom nej, varpå han vände sig till hennes fulare syster i stället, som blev min mor och hans hustru. Allt hade både han och jag alltså egentligen mandolinen och musiken att tacka för.

Mitt livs största musikaliska äventyr blev att som körsångare bli utvald att delta i Finlandiakörens Amerikaresa 1939 via Paris. Denna kör sattes under Heikki Klemettis ledning ihop enkom för att lyfta upp Finland inför världsutställningen i New York 1939. Jag blev dessutom utsedd till Heikki Klemettis adjutant, vilket i praktiken mest innebar att jag fick högsta ansvaret för hans sittbadkar och hans potta. Han var en mycket kolerisk och hypokondrisk herre, och om han vid en repetition kände något drag någonstans ifrån var hela repetitionen förstörd. Han hade också problem med magen och troligen både magsår och magkräfta, mot vilket han ordinerades rödvin, vilket faktiskt hjälpte.

De flesta i denna Finlandiakör var ju finnar, ehuru vi även hade svenska kompositioner på repertoaren. När vi var i Paris och besökte Eiffeltornet hörde jag en typisk finsk kommentar till tornets uppenbarelse från en av mina kamrater bakom mig: "Men det lutar ju inte alls!" För en finne för första gången utomlands kan det vara svårt att skilja mellan Paris och Pisa.

Knappt hade vi kommit hem, så bröt kriget ut. Vi hade haft tur. Till all lycka hade turnén organiserats på våren och inte mot slutet av sommaren. Tack vare det kunde vi både genomföra turnén och komma hem helskinnade.

Ju mindre sagt om kriget, desto bättre. Genom pappa var jag ju italiensk medborgare, vilket uteslöt mig från all militär verksamhet i Finland, medan jag samtidigt aktade mig för att åka till Italien. Jag hade varit där med Fred Bruun på motorcykel 1937 och älskat allt utom Mussolini. Jag hade fått stifta bekantskap med min egen italienska familj, mina kusiner Beltrame, Ida och Aurelio, som jag kunde spela och sjunga för på italienska ehuru jag inte kunde tala det. Men min sång räckte för Ida, som sedan alltid förblev min käraste släkting på jorden. Själv lär jag för henne ha blivit inte mindre än hennes första kärlek, hon var bara tonåring då, men vi blev sedan som bror och syster, i synnerhet som jag aldrig hade något annat syskon.

Kriget förde dock det goda med sig, att under Vinterkrigets upphetsning och traumatiska nationella överansträngning ådrog även jag mig en sådan, vilket manifesterade sig genom Basedowska sjukan, som definitivt gav mig frisedel från både krig och arbete. Därigenom kunde jag gifta mig med Gun, som sedan dess förblivit min absoluta älsklingshustru. Vår första son föddes mitt under brinnande Fortsättningskrig 1943, vår dotter kom två år senare när freden brutit ut men då nöden i stället var som störst, - hon förblev alltid vårt klenaste barn ehuru kanske det livligaste, och en fars enda dotter betyder ju allt för honom. Desto kraftigare blev vår andre son Michael 1948, men vårt fjärde barn måste uppskjutas på läkares inrådan i beaktande av Guns tillstånd. I stället kom Christian tre år senare.

Då hade jag redan gjort mina första omfattande Sydamerikaresor, mina språkliga ambitioner hade fört mig in på det spanskspråkiga området, och jag visste att kunskaper i spanska kunde bli användbart för finsk pappersexport. Mina affärsresor till Chile och Argentina, Bolivia och Colombia i slutet av 40-talet skulle öppna en helt ny värld för mig och även ett nytt kapitel av mitt liv.

I nästa nummer : *Argentina*.

Fotnot. Den ovan nämnde mångsysslaren och kulturentusiasten *Torsten Carlander-Reuterfelt* avled nu i juni 101 år gammal.

Ahasverus, del 30 : Konstantinopel

Det är väldigt få saker under mina vandringsår som jag har behövt ångra, men dock är det några, och dem har jag i stället fått ångra desto mer.

Ett av de ingripanden i historien som jag har ånkrat allra mest var mitt inträde i sultan Muhammed II:s tjänst. Det är nästan bara en sak som har grämt mig mera än vad jag gjorde mig skyldig till under det året. Jag kunde ha räddat Konstantinopel, och jag gjorde det inte. Och det plågar mig ännu idag.

Jag måste erkänna att jag liksom hela världen åtrådde Konstantinopels eller rättare sagt det bysantinska rikets totala undergång. Jag hatade det bysantinska kejsardömet och hade liksom alla judar skäl för det: mitt hat hade långsamt byggts upp ända sedan kyrkomötet år 325 och den förste Konstantins skändliga regering. Jag hjälpte Enrico Dandolo att kuva staden 1204, och år 1453 ställde jag upp vid sultan Muhammed II:s smutsiga sida. Hur kunde jag göra det? Jag gjorde det enbart av blint hat till alla de döda förbannade kejsarna från Caligula och Nero, Domitianus och Commodus till Konstantin och Justinianus och deras föraktliga efterföljare. Jag hatade det romerska riket som idé, min far lärde mig redan förbanna Augustus, hans blotta namn och hans hopplöst etablerade diktatur, och jag ville äntligen se det romerska riket som etablerad politisk lögn avlivas i praktiken för gott. Och många ville det med mig. Det romerska riket var 1500 år efter Julius Caesar fortfarande ett irriterande hjärnsnöke som störde rytmen i ens tillvaro. Det återstod endast ett strå av denna ogräsplanta, men det enda strået höll fortfarande den skändliga politiska traditionen vid liv och förde den vidare som falsk idé. Därför hjälpte jag den unge Muhammed II som astrolog.

Han var själv mycket initierad i astrologin och kontrollerade själv mina minutiösa beräkningar. Jag hade kommit fram till att han skulle lyckas krossa Konstantinopel före den 30 maj, och när han själv hade kontrollerat alla mina matematiska beräkningar och kommit fram till samma resultat, sade han hjärtligt till mig:

"Min vän, nu kan jag tro på dig och på min egen uppgift här i livet. Det återstår dock att se stjärnornas budskap förverkligas. Om jag lever och om du lever den 30 maj och om staden då är besegrad, så skall jag upphöja dig till den förnämsta astrologen i mitt rike, och du ska få så mycket guld att du inte hinner spendera det under hela resten av ditt liv. Men du måste då även hjälpa mig praktiskt och se till att Konstantinopel verkligen faller. Du kan ju grekiska. Gå in i staden och utspionera den åt mig och berätta sedan för mig allt om dess svagaste punkter, om hur jag bör gå till väga i mina anfall, och så vidare. Ty alla dina stjärnkartor och astronomiska beräkningar och siarkonster är värdelösa för mig om du inte även hjälper till praktiskt med att ge mig staden. Dina teorier är värdelösa om du inte realiserar dem i praktiken."

Jag kunde uppskatta hans praktiska och politiska logik och lydde honom därför. Jag gav honom ett säkert kort med vilket det skulle vara omöjligt för honom att inte besegra staden. Jag gav honom kanongjutaren Orban från Ungern, som kunde gjuta världens största kanoner. Mot den krutkonspiratören skulle Konstantinopels tusenåriga dubbla murar vara maktlösa.

Mitt nästa steg blev att utspionera staden. Jag hade inte varit där på 250 år sedan Enrico Dandolos tid. Återseendet blev en chock för mig, ty intet återstod av denna en gång världsstad och världsmedelpunkt utom minnena av dess tusenåriga förnedringar. Spåren efter plundringen och förödelsen år 1204 var fortfarande pinsamt färsk och påträngande, och staden hade knappast förändrats sedan de sista Komneniernas, den sista och enda goda bysantinska dynastins fördrivande och utplåning. Den hade knappast förändrats men dock märkbart försämrats.

Tydligast märktes det på människorna själva. De var alla ödesmärkta. Magra och lidande alla av tydlig näringsbrist i förening med fatalism, anemi, apati och total uppgivenhet var detta folk, världens före detta herrar, ett släkte av bleka förvekligade skuggor. Ingen av dem trodde längre på livet, utom möjligen Dux Notaras och andra avfallingar och förrådare; och den allmänna stämningen i den bankrutta totalt isolerade gudsförgätta förfallna och tydligt döende staden var

så outhärdligt stark i sin melankoli att man bara kunde gråta. Det var som om varje grek i det alltjämt grekiska Konstantinopel visste att Gud hade förbannat och dömt varenda en av dem för deras förfäders synders skull.

Det stod genast klart för mig att den mäktige sultanen med sina oöverskådliga arméstyrkor på idel handlingskraftiga och rovlystna knektar stod i begrepp att anfälla och med våld ta livet av en ensam orkeslös döende åldring som inte längre ens kunde stå själv. Och genast slog mig det absurda i denna vanvettiga historiska uppvisning från sultanens sida, som blott var den högsta höjden av fåfänga och dårskap: sultanen kallade sig redan en ny Alexander och Julius Caesar och jämförde sig med Timur Lenk och Djingis Khan i sina planer på att erövra Konstantinopel, vilket han menade skulle förändra historien och göra sultanen till världens mäktigaste härskare och yppersta fältherre, vars rykte aldrig skulle dö: han skulle vara den andre Muhammed! Och Konstantinopel hade 7600 svaga män att försvara staden mot sultanens 260,000 bärsärkar med världens största kanoner. Det var en obehäpnad mot 33 beväpnade. Med all rätt kunde sultanen jämföra sig med Muhammed, Timur Lenk och Djingis Khan, dessa tre universalgenier vars livs hela strävan gick ut på att förslava så många människor och hjärntvätta så många själar som möjligt och det endast medelst utstuderad grymhet, obegränsat våld och den lömskaste beräkning och totalaste omänsklighet. I våra dagar har dessa tre, Muhammed, Timur Lenk och Djingis Khan, haft sina likar i dessa politiska förmågor: Lenin, Hitler, Stalin och Mao Zedong, lika stora universalgenier, lika fenomenalt omänskliga, lika utstuderat onda och lika totalt ensidigt destruktiva. Där och då fattade jag genast det beslutet, att "Konstantinopel, men inte längre". Jag hade givit Konstantinopel i barbardiktatorns hand, men jag skulle aldrig mer ha något med någon sådan att göra.

Jag uppsökte kejsaren, Konstantinopels siste kejsare, den mest beklämmande av alla människor i staden och den mest realistiska, nyktra och kloka. Han ensam visste med fullkomlig säkerhet hur hopplost förlorad staden redan var. Han ensam hade för länge sedan insett den fulla vidden av lägets fullkomliga hopplöshet. Och han ensam visste hur fullkomligt likgiltigt resten av det kristna Europa var för Konstantinopels öde. Hans undersåtar anklagade honom för slapphet och likgiltighet, men han gjorde så litet därför att han såg så klart att det inte skulle löna sig vad de än gjorde. Vid mitt första möte med denne vackre, svage, allvarlige, dystre och melankoliske man fylldes jag av beundran inför honom, ty hela Konstantinopel hängde redan i snaran, men han ensam kände repet.

(forts. i nästa nummer.)

Bröllopsresan, del 8: Doktor Sandy om äktenskapet.

"Jag visste inte att ni varit gift, doktor Sandy. Innebär era erfarenheter att ni skulle avråda män från att gifta sig?"

"Absolut inte. Det är en naturlig del av livet som man bör unna sig. Alla äktenskap måste inte sluta med skilsmässa även om alltför många gör det. Att cirka 50 procent av alla äktenskap överlever är fortfarande en alldeles tillräcklig statistik för att bevisa att äktenskap är värda att satsa på. Men för varje omgifte minskar äktenskapets varaktighets chanser med hälften. De flesta Hollywoodstjärnor är inne i den onda cirkeln att de aldrig kan ha ett äktenskap som håller. Spencer Tracy och Catherine Hepburn var ett av de få klassiska undantagen. Endast de intellektuellt mer begåvade bör tänka sig för två gånger innan de gifter sig. Den som känner äktenskapet som en plikt och börda bör aldrig gifta sig, ty ett äktenskap där den ena parten drar ner, bromsar och försöker anpassa den andra med att inskränka honom/henne måste kapsejsa. Bara äktenskap där parterna kan känna sig likvärdiga med varandra, så att de båda kan främja varandra, har utsikter att vara livet ut. Om hustrun har hemligheter för mannen, eller om mannen inte kan dela delar av sitt liv med hustrun, är det kört. De måste kunna lita på varandra och förstå varandra. En man som aldrig kan lita på en annan kan aldrig bli gift. En hustru som aldrig kan säga allt till sin man kan aldrig bli pålitlig. Men du har aldrig gift dig. Varför inte det? Det är inte för sent. Den enda fördelen har mannen framför kvinnan, att för honom kan det aldrig bli för sent."

"Jag har haft två samlevnadsförhållanden. Den första hade hemligheter och bedrog mig, och den andra hade tyvärr anlag för grymhet."

"Så du blev bränd."

"Jag var för känslig."

"Det är en annan aspekt. Kvinnan kan tåla mer än mannen, hon är skapt för att klara av de svåraste lidanden, men om mannen är känsligare än kvinnan tål han ingenting. De flesta sådana män blir ensamma och skapar sig ett igelkotts- eller sköldpaddsskal. Är du en sådan?"

"Kanske."

"Då är vi två. Skål, min bror."

Och han höjde sitt glas.

"Är du medveten om att du ser mer och mer ut som Platon?" sade han sedan.

"Och du blir mer och mer lik Sokrates."

Han kucklade. "Hemma i England skulle jag utan vidare bli både ostrakiserad och nödd att tömma giftbägaren."

"Hur så?"

"Min familj har aldrig förlåtit mig att jag efter moget övervägande övergav karriären."

"Jag vågar uttrycka min bestämda misstanke att du gjort större nytta utan karriär än vad du kunnat om du följt din karriär."

"Det var därför jag lämnade den. Men sådant förstår inte trögfattade hjärnor med enkelriktning inställd på samhället. Här, däremot, i Athen, är vi filosofer kungar. Det spelar ingen roll hur utfattiga och utstötta vi är. Vi är kungar emedan vi är filosofer, och det är världens härligaste privilegium. Det spelar ingen roll om vi bor under broarna i Paris, i Berlins tunnelbana, på frälsningsarméns kostnadsfria ungarshotell eller i Roms kloaker - vi är ändå kungar, blott emedan vi är filosofer, blott emedan vi är bildade och vet mer om människorna genom vår utbildning än vad som är helt naturligt för människan att veta. Vi har satsat våra liv för att tillgodogöra oss vår bildning, för att därmed genom kunskap och vishet kunna tjäna mänskligheten, och därmed har vi ett högre människovärde än någon etablerad kung eller opportunistisk politiker eller framgångsrik affärsman. Vi vet något, medan tyvärr de flesta människor lider brist på kunskap.

Men den högsta kunskapen är den som man inte ens kan tillgodogöra sig genom utbildning och pengar och som bara är resultatet av personlig insikt. Kalla det ett sjätte sinne om du vill. Däri ingår bland annat naturlig intuition och insikt i sådant som inte kan förklaras eller göras begripligt med ord. Många konstnärer har haft den kunskapen och därigenom kunnat skapa oförgängliga verk genom ett slags personlig magi, som van Goghs och el Grecos tavlor, som Beethovens och Schuberts musik för att inte tala om Chopins och Tjajkovskijs, som Shakespeares poesi och Dickens oöverträffade romaner för att inte tala om Dostojevskijs och Victor Hugos, och så vidare. Och denna högre kunskap och insikt i själva skapelseprocessen tror jag bara man kan ernå genom intimt umgänge med naturen. Ingen civilisation kan stå högre än naturens egen ordning. Där och endast där finns alltid den absoluta skönheten."

Vi avslutade vår middag med gammalt hederligt retsinavin i en gammal hederlig och billig restaurang, och allt var som det skulle vara. I varje fall kunde det inte bli bättre. Jag hade haft turen att få träffa på doktor Sandy vid ett tillfälle när han var i sin bästa form, och jag skulle aldrig glömma det.

(Bordssamtalen med doktor Sandy är avslutade, men resan fortsätter i nästa nummer.)

Den absurda krigsresan, del 3 : Triumfatoriska strapatser.

Överdådet i Biella förnekade sig inte, och den överväldigande gästvänligheten manifesterade sig i ständigt varandra avlösande festligheter, så att man blev mer snurrig av den mänskliga värmen än av alla viner, groggar, likörer och andra flaskor. Den första kvällen bevittnade vi ett sällsamt skådespel, som varken var teater, show, utställning eller bildspel utan något av en

kombination av allt detta till ackompanjering av musik och poesi. Det erinrade mest om Svarta Teatern i Prag. Det hela började som en panoramisk bild över dalen där färgerna sakta förändrades, så att man upplevde årstidernas förändring i illusorisk suggestivitet till underbar musik av Vivaldi (dock ej Årstiderna,) och sedan följde radikala förändringar i bilderna och scenografin men tyvärr helt i abstrakt riktning, så att man inte begrep något. Idén var god, inledningen var underbar, senare musikillustrationer utgjordes bland annat av Marin Marais, men poesiläsningarna var på en så svår dialekt, att inte ens den lokala publiken begrep något av det. Urartningen i abstrakt riktning var tyvärr total.

Vi satt på hårda träbänkar, och publiken var omkring 30 personer, som applåderade entusiastiskt när det hela äntligen tog slut: den idealiska, tacksamma landsortspubliken. Efteråt bjöds publiken på glögg, och sedan gick vi ut och festade.

Det dracks mycket vin och äts dålig pizza - Lorella menade att det var den sämsta pizza hon ätit på 20 år och lämnade mer än hälften. På grund av hungern lyckades jag dock pressa ner den i alla dess beståndsdelar, ehuru dessa var hårda och svårsmälta.

Vi var åtta kring bordet, men vi tystades hela tiden ner, ty lokalen var den lokala biljardsalongen, där det just förekom nationella mästerskapstävlingar. Det var inte vanlig biljard med hål utan den argentinska varianten med pinnar och bara tre bollar. Det var mycket fascinerande, men det kändes konstigt att det krävdes mer andakt och tystnad i denna lokal än i någon kyrka.

Vi kom i säng sent men sov desto bättre. Nästa morgon började alpklättringsföretagen. Problemet var att jag bara hade sandaler och dessutom för stora fötter: ingen hade kängor som passade mina fötter, då italienska fötter i allmänhet är ganska små. Vår guide, Sebastiano från Sardinien, hade 37 i skonummer. Den som var störst var en väldig tysk som hette Uwe, men även hans kängor var bara i storlek 42. Jag lånade dem på vinst och förlust och lyckades få på mig dem endast utan sockor.

Vi åkte upp till ett ställe som hette Oropa, en på sin tid väl gouterad kurort med varma källor, där den italienska drottningen varit stamgäst tills hon kastades ut ur landet efter kriget. Det var också en vallfartsort med kloster och kyrka och flera minneskapell uppförda efter pestens härjningar för 200 år sedan (skildrade i Alessandro Manzonis roman "De trolovade" om paret som aldrig fick varandra hur de än försökte) och ett oerhört vackert ställe, om dock kyrkan var något imponant. Därifrån utgick en livbana upp i bergen, så att vi fick lift upp till 1900 meters höjd.

Sebastiano och Lorella hade tagit skidorna med sig medan Gian Carlo och jag gick till fots. Över 2000 meter var allt snötäckt, och hade man turen att bara få gå över skare gick det väl an, men esomoftast sjönk man ner till knäna eller till låren i snön och fick kängorna fulla med svidande iskall snö, som genast smälte, så att fjällvandringen snabbt urartade till ett vått och kallt klafsande, vilket förvärrades av att mina kängor var för små och skavde hål på tårna. Likväl kom vi alla fyra upp till toppen på 2391 meters höjd, varefter vidtog den som alltid betydligt svårare nedkomsten.

Gian Carlo och Sebastiano hade dessutom tagit sina hundar med sig, den ena en erfaren bamsing på 30 kilo, den andra en yster tvååring som var kroniskt helt hysterisk av vårglädje. Båda skällde i kapp hela vägen upp och hela vägen ner och var dessutom fullkomligt bångstyriga, varför de måste ledas i koppel, vilket inte var enkelt det heller, då de drog åt olika håll hela tiden och Gian Carlo måste ha båda, vilket blev snärjigt för honom. Inte heller förbättrades utflykten av det faktum att utsikten där uppför bara erbjöd dimma, dimma och åter dimma, som dessutom ständigt blev tjockare på hela vägen ner.

Det hela liknade mest kapten Scotts sista Antarktisexpedition med hundar och allt med den skillnaden att vi kom levande tillbaka. Med sönderskavda fötter och urvattnade ben (Gian Carlo såg ut som om han vadat i flytande hundskit) var det dock en lisa att efteråt frossa i ett reguljärt bergsmanssmörgåsbord med ost, bröd, korb och skinka med åtskilliga flaskor vin, som hela tiden måste förnyas. Vi var helt nöjda med utflykten då vi mot alla odds hade överlevt den.

(Mera underliga strapatser i nästa nummer.)

Lyckliga möten i Ladakh, del 10 : Reträtt i Alchi.

Vi hade en trevlig afton på fyra man hand den sista kvällen i Lamayuru, Fritz från Danmark, det unga israeliska paret och jag. Men israelerna insisterade på att gå någon annanstans och äta, så de famlade sig fram genom kvällsmörkret upp till Shangri La och trampade ner sig i gyttjehål och lergropar på vägen, som man gör när man går ut i mörkret i Indien. Hålorna finns överallt och är alltid osynliga tills det är för sent. Därför är det oundgängligaste man kan ha med sig till Indien en ficklampa.

Fritz var mycket underhållande hela kvällen och bjöd på Kashmiri Rom, som faktiskt var bättre än den vanliga men dyrare Old Monk. Kashmirrommen har en slående etikett, och han tänkte ta en halvdrucken flaska med sig hem bara för att ta vara på etiketten och göra den i förstoring på en T-shirt. Kashmir är ju muslimskt, men ändå brygger de rom, men denna dubbelhet förekommer i alla muslimska länder. I synnerhet Pakistan har en omfattande spritindustri. En gång på ett hotell blev Fritz serverad en lång lista av alla olika spritsorter inklusive gin, rom, vodka, whisky, cognac, brandy och så vidare, som då var förbehållet utlänningar. Man fick pricka för vad man ville ha på listan och fick sedan lämna sitt pass, som fotokopierades och bokfördes. Så fick man sina flaskor med passet tillbaka, som kördes fram på rullvagn till rummet av en tjänare i vit livré. Fritz förvånades över att man kunde få så mycket sprit i Pakistan, varpå den livréklädde tjänaren genmälde: "Men Pakistan har en omfattande alkoholindustri." Alla dessa olika sorters gin, cognac, whisky, rom, brandy, vodka, etc. var alltså tillverkade i Pakistan. "Men vem dricker all denna sprit i Pakistan? Det är ju ett muslimskt land?" frågade Fritz, varpå den pakistanske hedersmannen genmälde med solennitet: "Naturligtvis är det bara reserverat för utlänningar." Men det förekommer just inga utlänningar i Pakistan.

Samma dubbelhet är utbredd i alla muslimska länder, särskilt Saudi-Arabien, Iran och ännu heligare länder. Förekommer det inte en underjordisk spritindustri med underjordiskt distributionsmål, så bränner de själva.

Vi skulle alla fyra lämna Lamayuru samtidigt, jag, Fritz och israelerna. Till frukosten diskuterade vi mycket situationen i Israel, som blev dagens samtalsämne så länge vi höll ihop. Bussen tog oss alla med överraskning med att komma absolut punktligt klockan 9.30, men vi fick alla ståplatser. Det var inte så provande, då det bara var tre mil ner till Khaltse, där vi hade en omfattande tepaus. Där fortsattes den livliga debatten om Israel, då en passagerare från Calcutta blandade sig i samtalet och berättade dagens nyhet, att Shimon Peres inför en fransk tidning hade sagt, att Arafat borde skjutas men inte med en israelisk kula. Han bevisade detta med att visa artikeln i en indisk tidning.

Arafat är 74 år och har Parkinson. Han har alltid fört ett envist dubbelspel, predikande fred och good-will och samtidigt givande massivt stöd åt Hamas och egentligen alla terroristenheter. Han har aldrig valts demokratiskt då han aldrig haft någon motkandidat. De flesta palestinier vill bara ha fred och vill inte ha något med terrorism att göra. Så det är inte helt otänkbart att Shimon Peres har rätt, om han verkligen har sagt det.

Fritz och jag fortsatte vår hjärtliga samvaro så länge vi var ombord på samma buss medan vi njöt av hans Kashmiri rom. Hans semester var slut, i morgon skulle han flyga till Delhi och sedan över Moskva (Aeroflot) tillbaka till Köpenhamn. Han var trädgårdsmästare men levde egentligen mest för sina årliga semestrar i Indien. Detta var hans tjugofemte indiska resa på lika många år, men han hade aldrig varit i Ladakh tidigare. Elva månader om året arbetade han och sparade han och levde utan bil bara för att en gång i året kunna resa på en månad till Indien. Vi var nästan jämnåriga, han bara ett år yngre, men han hade hunnit med ett äktenskap mer än jag.

Vid bron till Alchi skildes vi men lovade varandra att hålla kontakten. Med mig från bussen följde en japan som talade mycket dålig engelska och inga andra språk utom japanska. Han var bara intresserad av kloster. Tillsammans gick vi till mitt gamla stamställe Choskor, som jag också rekommenderat åt Stephane och Sandrine, men ingen var där. Allt var öppet, inga gäster fanns i gästhuset, köket var låst, men fyra personer hade druckit te där på morgonen. Endast en liten flicka hittade vi som bekräftade att ingen var hemma.

Vi fortsatte in till byn, där vi bara fann två andra turister, som inte var talföra. Den ena kunde inte svara på våra frågor, och den andra bara teg och stönade tydligen svårt medtagen. De var damer kanske från Schweiz i sin bästa ålder men inte vidare hjälpsamma eller tillmötesgående.

Japanen fortsatte vidare mot klostret medan jag tog in på gästhuset Lotsava, ett ställe som jag kände förut genom några goda måltider där. Jag fick ett flott rum för 100 rupier med alla faciliteter, vattenklosett och kalldusch, så det var ingenting att tveka inför.

Fritz hade också berättat härresande historier om streptokocker apropå en fotskada som han ådragit sig i Indien. Streptokocker är hårda bakterier som tycks äta upp kroppen inifrån, och de är nästan omöjliga att bekämpa utom genom amputering. Han fick foten preliminärt omskött i Indien men besökte för säkerhets skull ett sjukhus i Köpenhamn när han kom hem, där han omedelbart intogs för operation. "Men jag behöver ju bara litet penicillin," protesterade Fritz, han kunde ju till och med gå fortfarande, men hade operationen uppskjutits en enda dag hade han förlorat hela foten. Han måste få ny hud, som transplanterades från låret, och endast så kunde foten räddas. En dam som råkat ut för en liknande skada blev av med båda benen och en arm genom streptokocker, bara för att hon råkat skada foten och inte velat göra något mera åt saken efter ett preliminärt sjukhusförband.

Med mitt finger hade jag kanske gjort alldeles rätt i att sky alla sjukhus och låta det hela sig självt i friska luften. Sex veckor efter olyckan föll den största skorven av, och jag hade kunnat sätta i gång och öva fingrarna vid pianot igen, om fingrets vanskaplighet inte hade vållat problem i anslaget mot tangenterna. Det får vi se om dryga två veckor när jag kommer hem.

(forts. i nästa nummer.)

Projekt Letnany

Sedan Letnany-förbundet bildades i Letnany utanför Prag 1995 har projektet genomfört digitaliseringen av omkring 280 litterära arbeten av omkring ett dussin författare att läggas ut på nätet tills vidare i väntan på riktig publicering i bokform. Vid en inventering vid midsommar 2003 visade det sig efter åtta års arbete bara vara 61 arbeten kvar att redigera och tillgängliggöra digitalt. Alltså närmar sig Letnany-projektet sin fullbordan, ett projekt i nästan samma kategori som Gutenberg-projektet, som går ut på att digitalisera och göra alla de första århundradenas (efter boktryckarkonstens uppfinning) tryckta böcker (utan Copyright) tillgängliga för alla på nätet.

Letnany-projektet är unikt så till vida att i princip alla dess författare är helt okända och opublicerade för övrigt. Arbetena omfattar prosa (noveller och romaner,) dramatik, lyrik, reseskildringar, journalistik, essayistik, dagböcker, biografier, autobiografier, aforismer och historia. Utom de 61 kvarstående arbetena, som ännu väntar på redigering och digitalisering, återstår dock även en hel del lyrik som än så länge är omöjlig att överskåda.

Vi räknar dock med att det återstående materialet kommer att omfatta cirka 10 miljoner bytes. Hittills är cirka 50 miljoner bytes av Letnany-projektet färdigt utlagt på nätet på den sedan gammalt välbekanta adressen:

<<http://hem.fyrystorg.com/aurelio/>>

Kalender, juli 2003.

3 : Franz Kafka 120 år.

5 : Cecil Rhodes 150 år.

12 : 125 år sedan Cypern blev brittiskt.

14 : Irving Stone 100 år (*biografier om bl.a. van Gogh, Michelangelo och Jack London.*)

- Ingmar Bergman 85 år.

15 : Julian Bream 70 år.

- Hammond Innes 90 år.

16 : 85 år sedan hela den sista tsarfamiljen likviderades av Lenin i Jekaterinburg.
17 : Eino Hanski skulle ha fyllt 75.
22 : Marcus Lanciai fyller 60 år.
26 : Stanley Kubrick skulle ha fyllt 75.
- Mick Jagger fyller 60 år.
27 : 50 år sedan Koreakriget slutade, som krävde 1,670,000 liv under tre år.
29 : Benito Amilcare Andrea Mussolini 120 år.

En av 1900-talets snillrikaste författare.

Han är en av dessa orättvist glömda som aldrig ens fick nobelpriset. Han var ju inte ens akademiker, så han hade aldrig någon chans, och med ett så skumt förflutet - född i Moskva 1914, flydd med sin moder till Frankrike undan kommunismen, äventyrare och älskare, småningom journalist under två falska namn, av vilka dock det ena kanske fortfarande ringer någon klocka hos någon - Romain Gary, mannen bakom den outgrundligt fascinerande romanen *"Himlens rötter"* från 1956, på franska *"Les racines du ciel"* som var hans femte roman och vann det prestigefyllda Goncourtpriset och gjordes till film med Errol Flynn av alla skådespelare, en film som den döende vivören själv betecknade som sin märkligaste och mest minnesvärda. Huvudpersonen är en flykting av okänt ursprung från Europa som i Franska Ekvatorialafrika (numera Tsad) tar på sig den omöjliga uppgiften att försvara elefanterna mot sina jägare. Hans mål är att få slut på elefantjakten, och hans medel är att samla namnlistor. Detta företag är så skumt i allas ögon, att politikerna tror att hans idealism i själva verket är en täckmantel för spioneri eller något värre, medan afrikanerna själva, som verkar för självständighet från Frankrike, vill mörda honom för att göra honom till symbol för sin frihetskamp eller för kommunismen. Romanen har alltså liksom alla Romain Garys romaner många knorrar, och man vet inte om man ska skratta eller gråta, och understundom måste man göra båda. Den är ännu skriven i Romain Garys inledande karriär och når ännu inte upp till hans mest halsbrytande satirstil och burleska bisarrerier i senare romaner som den berömda *"La promesse de l'aube"*, "Löfte i gryningen", hans självbiografi som handlar mest om hans ytterst färgstarka moder, - eller den vansinnigt förryckta *"The Dance of Genghis Cohn"* som han själv översatte till engelska, en hejdlös drift med judarnas sak under Förintelsen, där allting gycklas med företrädesvis på jiddisch. Huvudpersonen Genghis Cohn kan bara inte ta livet på allvar utan upplever allt och hela förintelsen som ett enda stort makabert skämt. Det är kanske den intressantaste studien i judisk humor på jiddisch som har skrivits.

Men låt oss återgå till den intressanta *"The Roots of Heaven"*. Bara titeln måste förbrylla de flesta. Vad har väl himlen för rötter på jorden? Titeln förklaras i det långa kapitel 28 i mitten av boken, som inleder hela romanens genomföring:

"Muslimerna kallar det 'himlens rötter' och de mexikanska indianerna för 'livets träd', ett åberopande av himlen om skydd och sällskap inför ödets överväldigande övermakt, som får dem att satsa på omöjliga petitioner, bekämpa byråkratin och ta på sig själva att försvara hela naturen mot människan. Vårt behov av rättvisa, frihet och människovärde är himlens egna rötter som är djupt rotade i våra hjärtan, men om himlen själv vet vi just ingenting utom just genom dessa rötter...."

Det är alltså ren mänsklig idealism det handlar om och dess förtvivlade kamp mot vad som helst bara för att överleva, en kamp som är mera heroisk och berättigad än någon annan och fullt berättigad bara genom sig själv vare sig man förlorar eller vinner mot alla odds.

I slutet, när Morel, elefantbeskyddaren, står inför sin mördare, säger han:

"Jag nöjer mig inte bara med er nationella frihet. Det räcker inte. Nio tiondelar av världen består av självständiga stater, och titta på dem. Nej, det duger inte. Jag begär mera. Jag begär av mänskorna att de äntligen skall bli mänskliga, och jag nöjer mig inte med mindre. Om du tror att ditt lands oberoende kan leda till att elefanterna blir skyddade, så är jag med dig, men på ett

villkor: gör jobbet. Jag struntar i vem som gör det, vare sig han är gul eller vit eller röd eller svart, bara han får mänskligheten att bli mänsklig."

Och för Morel är kriteriet att människan slutar skjuta elefanter. Om det kan gå därhän är även mänskligheten räddad genom sin egen humanisering, och då kan Morel vara med. Men så länge mänskorna fortsätter skjuta elefanter är han en hopplöst ensam fredlös och utstött anakronism - och är hellre det än en dålig människa i en dålig mänsklig gemenskap.

Det är den suveräna individens vägran att kompromissa med någonting mindre än det bästa, idealismen i sin renaste och vackraste form, som den är när den är helt äkta i samklang med naturen, dess frihet, dess liv och hela dess suveräna storslagenhet, fri från allt utom det enda väsentliga, äktheten i närheten till livet genom himlens egna rötter....

Romain Gary är en underbar författare och upprepar sig aldrig utan bereder i bok efter bok sin läsare magnifika överraskningar som aldrig upphör att fascinera, trollbinda, roa, förfära och förbli i ens tacksamma minne för resten av livet. De är svåra att komma över, då de aldrig var några bästsäljare, men alltid då och då har man den översvallande goda turen att få plötsligt hitta någon ny ännu oläst.... Och när man väl börjat läsa den känner man genast igen sin gamle vän Romain Gary med sin ofelbart sprudlande livskrafts överväldigande färgstarka genialitet, ännu en av de mest nöjaktiga läsoplevelser man någonsin kan ha....

Göteborg 10.7.2003